

41. szám 1869. Okt. 14.

HAZÁNK

S A

KÜLFÖLD.

Szépirodalmi, ismeretterjesztő és társaséleti
KÉPES HETI KÖZLÖNY.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

SZERKESZTŐ:
SZOKOLY VIKTOR.

KIADÓ-TULAJDONOS:
az „**ATHENAEUM**”
IROD. ÉS NYOMDAI R. TÁRSULAT.

A képeket kitünőbb művészeink rajzolják s metszi **RUSZ K.**

Előfizetési feltételek:

Pestre vagy vidékre, postai küldéssel vagy házhoz hordással,

egész évre	6 frt — kr.
félévre	3 frt — „
negyedévre	1 frt 50 „

Előfizethetni minden postahivatalnál.

Hirdetmények díja: 3 hasábos petitsor egyszeri hirdetésnél 5 uj kr. Bélyegdíj külön 30 uj kr.

Az előfizetések s a hirdetményi illetékek a kiadóhivatalba (Barátok-tere 7-dik sz.)
a kéziratok pedig a lap szerkesztőségéhez (Dohány-utca 1-ső sz.) bérmentes
levelekben intézendők.

PEST, 1869.

NYOMATOTT „AZ ATHENAEUM”
(REBLÖTT EMICH GUSZTÁV-FÉLNE)
NYOMDÁBAN.

TARTALOM.

Cikkek: „Pater Hiacint.” — „Apati Mihály uram és az udvarhelyi barátok.” (Történeti rajz.) (Folytatás.) *Deák Farkustól.* — „Fiume környékéről. II. A grobniki vár.” — „A természet titkai.” *Aeay Sándortól.* — „A temetésekről. P. J.-től. — Egy hét történe. e.” *Vadnay Károlytól.* — „Vegyész közlemények.” — „Ujdonságok.”

Képek: Hiacint atya. — A grobniki vár Fiume környékén. (Gracneg rajza.) — Az angyal kiszabadítja szent Péter apostolt fogságából. (Honthorst nagy eredeti olajfestménye után.)

Ujdonságok.

* (A Kisfaludy-Társaság figyelmét fölhívjuk oly ügyben), mely őt illeti legelső helyen, és melyet már egészen elfeledni látszik mindenki. Kisfaludy Károlynak egy kész szobráról van itt szó, melyet Ferenczy István derék szobrászunk még 1836-ban elkészített. A kik a múzeum parkjában megfordulnak, az épületnek lovarda felé néző oldalán nagy gránit oszlopdarabot kell kerülgetniök, mert az ott fekszik az egyik saroknál már évek óta. Ama nagy mellszobor talapzata ez, mely muzeumunk szerény szobor-gyűjteményében szokatlan nagysága által rögtön feltűnik, s a figyelmes vizsgáló csakhamar észreveszi, hogy a nagy mellszobor nem szobor-gyűjteménybe van szánuva, hanem emléknék magas helyre. A harmincas évek elején Kisfaludy Károly tisztelői gyűjtést rendeztek egy szobor létesítésére, mely a nemzeti muzeum telkére (akkor még nem volt beültetve fákkal) volt föllálandó. Nem ismerjük az okokat, melyek a föllálandást késleltették mind e mai napig. De a mellszobor és talapzata elkészült. Azonban évek hosszú sora alatt sem állították föl, s a mellszobor — még mindig csak ideiglenesen — a szobor-gyűjteményben van. Emlékezetbe hozzuk tehát ez ügyet, melyet a feledés látszik borítani, s ajánljuk a Kisfaludy-Társaság figyelmébe. A szobor fehér márványból van, s mint mellszobor, ha nem is jeles, de a jobbakközé tartozik, és mindig meg lesz nálunk műtörténelmi becse, minthogy a legelső uttörő magyar szobrász készítette. Mi azt hisszük, legjobb helye lenne a muzeum lépcsőzete előtti szabad téren, melyen ugy is mezőgazdaságot üznek lucerna természetével. Kevés költséggel föl lehetne állítani az emléket, minthogy talapzatát is csak egybe kell illeszteni.

* (Magyar opera-színház.) Több ízben panaszkodtak, hogy az emelkedő Pest szépítésében a kormány semmi részt nem vesz, s panaszkodnak, hogy míg Bécsben kormány és uralkodói költségen oly sok középület emelkedett és emelkedik, Pesten egyetlen sincs. Ezzel kapcsolatban tehát most az a hír jár, hogy kormányunk díszes opera színház által akarja megkezdni a fővárosszépítést és művészi érdekeinek előmozdítását. E célra, mint bizalmasan sugdossák, ő felsége a király nem sokára jelentékeny összeget fog adományozni, s ez után megindulnak az alirások, melyeket a főúri körök gavallérosan készülnék gyámolítani. Anynyi igaz, hogy egy főúr, midőn közelébb a Pesten tervezett népszínházra aláírási ívvel kínálták meg, az opera színházzal mentegette magát. Szeretnők azonban, ha az egész hír nem e mentségből származott légyen.

(A nemzeti színház új intendánsaul) gr. Ráday Gedeont emlegetik, ki már volt a nemzeti színház ügyeinek vezetője. Most is ideiglenesen ő van megbízva ezzel.

* (Petőfi a külföld előtt) bizonyára sokat fog nyerni genialitásában az által, hogy valahára jobb fordítója akad. Lomnitz Hugó, fiatal német költő (ki hazánkban sok ideig tartózkodván, jól megtanulta nyelvünket) fordít most egy kötetnyit Petőfi lyrai költeményeiből. Ugyancsak az ő buzgalmanak köszöhetjük, hogy dr. Scherr „Bildersaal der Weltliteratur” című könyvének második kiadása már tüzetesebben is felölelendő irodalmunkat. A mutatóványokat ide Petőfi költeményeiből már Lomnitz Hugó fordítja.

* (Csávolszky Lajos), az „Ellenőr” segédskosztója, a Hollán Ernő által indított sajtóperben az esküdtszék által 9 szóval 3 ellenében vétkesnek találtatván, 2 havi fogságra és 100 frtnyi pénzbírságra ítéltetett. A vád alapját ugyanazon cikk képezte, melyről mult számunkban szóltunk, s melyért az esküdtszék a vádlottat a közlekedési miniszterium ellenében fölmentette volt.

* (A kétkerajcáros levelezési lapoknak) oly nagy forgalmuk van, hogy csupán Pesten az első két nap alatt 16,000 darabot adtak el. Ily levelezési lapok más államban még sehol sincsenek.

* (A 82 honvédszázalój lobogóinak elkészítését) Rosenthal A. pesti kereskedő vállalta el.

* (A tizenhárom aradi vértanu emléket) kegyeltteljesen ünnepelte meg Arad városa. A régi harcosokból álló menet gyászfátyollal bevont honvéd-zászló elővitelle mellett reggeli 9 órakor indult a templomba, melynek tornyáról nagy fekete zászló lengett. A gyászemelvény előtt tizenhárom fekete viaszgyertya lobogott s lejjebb a 13 hős cserkészosorus arcképe volt felállítva. A honvéd-egylet tagjai két sorfalat képeztek, mögöttük a nagy számmal összegyűlt közönség. A gyászmise után a tizenhárom vértanu egyszerű emlékével jelölt nyughelyét keresték föl. Vass István itt, mint a honvéd-egylet elnöke, lelkes szavakban emlékezett meg az elvérzettekéről. Még két beszédet tartottak s a menet ünnepélyes eszendben tért vissza a városba.

* (Talált régiségek.) Szombathelyen egy gyár alapjának ásása közben több érdekes régiségre akadtak. Találtak egy darab aranyat Valens császár korából. A tiszta, nemes érc, melyen a rozsdának nyoma sem észleltetett, egy és egy negyed arany súlyu, az egyik lapján a fejedelem feje, körülrö e felírással: „D. N. VALENS. P. F. AUG. — A másikon egy álló kép, bal kezében a koszortut tartó Victoriával, s jobbájában egy hosszú

Ötödik évi folyam.

41. szám.

Pest, 1869. Október 14-én.

Pater Hiacint.

Mult hó végnapjaiban Páris minden nagyobb | nagy feltűnést okozott. Hiacint atya e levélben
 lapjában egy levél jelent meg pater Hiacinttól, | kijelenti a kolostorból való kilépését, „mely —

Hiacint atya.

„ezitlábos karmeliták főnökéhez intézve, mely | ugymond — a mostani viszonyok közt lelkiis-
 nemek Franciaországban, de az egész világon | merstének börtönövé vált,“ s egyuttal hatalmasan

mennydörög a közelebb Rómában tartandó zsinat szövetszellemei törekvései ellen. „A szent atya és a zsinat előtt tehát tiltakozom mint keresztény és pap — mondja ezen levelében a híres barát — azon tanok és gyakorlatok ellen, melyek rómaiaknak nevezik magukat, de nem keresztények, s melyek mindig vakmerőbb és kártékonyabb előmenetelükben oda törekszenek, hogy az egyház alkotmányát, tanainak alakját és tartalmát megváltoztassák. Tiltakozom amaz ép oly istentelen, mint esztelen elkülönzés ellen, melyet létrehozni igyekeznek az egyház között, mely anyánk egész az örökkévalóságig és a tizenkilencedik század társadalmá között, melynek mi ez időben fiai vagyunk s melynek irányában szintén van kötelességünk és ragaszkodásunk. Tiltakozom az emberi természet ellen való azon iszonyu küzdelem ellen, melyet ama hamis tanítók folytatnak, s tiltakozom nevezetesen az Isten fia evangéliumának egyházfertőztető meghamisítása ellen, melynek szellemét és betűjét az új szövetség farizeizmusá egyenlő módon lábbal tiporja.“

• Hogy ily levél villámként csapott, kivált most, a zsinat előtt Rómára, az természetes s hogy azok kigyót-békát fognak ellene kiáltani, kik ellen mennydörög, szintén világos. Hogy azonban miként itélt Hiacint atyáról a közvélemény már e levél megjelente előtt is, erre nézve közöljük egyik legelterjedtebb francia lapnak róla még 1868. decemberében irt alábbi sorait :

„Már hatodik éve lesz, hogy pater Hiacint ádventekkor Párisban azon székes-egyház boltozatai alatt prédikál, melyet Hugo Viktor „*A notre-damei toronyőr*“ című regényével némileg legendaszerűvé tett; öt évig vonzottak az ő szavai a falak közé oly válogatott tömeget, melyben képviselve volt tudomány és irodalom, művészet és ipar.

„Lépjünk be valamelyik ádventi vasárnapon, déli tizenkettőkor az ősrégi templomba. Már nagy tömeg ül a padokban s azon fentartott helyeken, melyek a szószékhez legközelebb esnek. De a tömeg mindjobban özőnlík, keresve helyet, s mindjobban betöltve az egyházat. Mindenki lehetőleg közel igyekszik jutni a szószékhez. Egy óraker végre megjelenik páter Hiacint fehér, karmelita-barát csuhájában. A zibongás megszűnik s ezen-túl mindenki visszatartott lélekzettel figyel a hit-szónok szavaira.

„Hiacint atya leginkább a férfiakhoz szokott beszélni. Beszédei rendszerint oly tárgyak körül forognak, melyek nem sértve meg a hittanokat, a legtágabb értelemben érintkeznek a bölcsezzet,

történelem és társadalmi tudományokkal; s melyek az ő szavai után világosságban jelennek meg a leghiggadtabb szellemek előtt is, kik azelőtt tele valának kételyekkel. Az egyház mellett hatalmas és meggyőződéstartó athlétaként harcol s fegyvere nemcsak az ékesszólás, hanem egyszerűsmind a kimeríthetlen tudomány.“

„Habár Hiacint atya a férfiakhoz szól, egyházi beszédeiről a nők nincsenek kizárva; számtalan, kitünő hölgy szokott ezek meghallgatására a Notre-Dameba sietni, s a mi — kivált az udvarias Párisban — különös, nem nekik jut a legjobb hely. Mert ez egyházi beszédek a férfiaknak szólnak, azért a férfiak udvariasságukat a templom ajtaján kívül hagyják. Hiacint atya polgárokhoz szól; ügyvédekhez, írókhoz, tudósokhoz, művészekhez s tisztviselőkhöz, szóval olyakhoz, kik értelmüket szokták gyümölcsöztetni.“

Hiacint atyának mai számunkban beinutott arcképe fogalmat nyújt arckifejezéséről, melynek főjellemonása a *határozottság*. Feje hatalmas és arányos; arcéle tiszta és jellegzetes. Ajkai kifejezésteltek, tekintete mély és nyugodt; orrának hajlása finom. Ha mosolyog, szigorú arcán földfeletti szelidség és kellem ömlik el.

Ha szószékén áll, taglejtést ritkán használ; szavai erősek és nyugodtak; ha azonban egyszerre valami gyújtó rögtönzésre tér át — mi sokszor megtörténik — akkor taglejtése megélénkül, szava emelkedettebbé válik s ilyenkor visszaidezi emlékezetünkbe azon egyház-atyákat, kiknek magasztos hire áthatott a századokon.

Leszámítva azon órákat, melyeket szószékén tölt el, Hiacint atya teljes visszavonultságban él a Páris melletti Passy egyik szerény külsejű házában, melyet a bejárat nem tág ajtaja fölött fekete kereszt jelöl. Azon kis, négyszögletes szobának, mely társalgó-termeül szolgál, összes butorzata négy szalmaszék s egy lágy faasztal, s he-tenkint egyszer itt fogadja el a vele értekezni óhajtókat; idejének többi részét tanulással és szemléldéssel tölti el.

Hiacint atya családi neve Loyson Károly; Chateau-Gonthierben, 1827-ben született. A szokott bevezető magasb iskolákat szorgalommal végzván s darab ideig a költészet terén is tevén kísérleteket, végre 1851-ben pappá szenteltetett s aztán mint a bölcsezzet tanára, előbb Avignonba, majd Nantesba ment; azonban mert Hiacint atya több hivatást érzett magában a népet tanítani, mint papokat képezni az egyház számára, azért lemondott a tanári állásról s a hit-szónokira

lépett, hanem eleinte oly kevés szerencsével s annyira üres padok előtt beszélt, hogy neve s jövője megmenthetése végett kénytelen lett más szerzetbe lépni. Így lett dominikánus, 1859-től

kezdvé pedig meztlábás karmelita s ez időtől fogva kezdődik „apostoli élete“ is, járva-keelve mindenütt Franciaországban, s hirdetve és magyarázva isten igéit.

Apaffy Mihály uram és az udvarhelyi barátok.

(Történeti rajz.)

(Folytatás.)

II.

Udvarhely városa ez időben sokkal jelentékenyebb volt, mint jelenleg; magán-épületei talán nem voltak oly csinosak, utcái talán nem voltak oly rendezettek, de vára épen állott, s még akkor valósággal anyavárosa volt a székely földnek.

A „darabont“-utca egyik szögletén jó külsejű ház állott három ablakkal a darabont-utcára; udvara jó magas kőfallal volt körülvéve s nagy-és kis-kapuja egyaránt nagy fejű vasszegekkel kiveret tölgyfából készült; a kis-kapu felett egy rudon száraz galyból koszorut lóggatott a hideg februári szél, mely koszoru azt jelenté, hogy e ház ez időszert *karcsoma*.

A pitvar téglával volt kirakva s háttérben óriási tűzhely állott, melyen hatalmas láng égett; egy piros pozsgás farcádi leány forgolódtott a tűz körül s úgy látszott, több ember számára készít vacsorát. Az ivó-szobában néhány polgár ember iddoggálta a jó darlaci bort s beszélgettek a háborus időkről s a nagy veszedelemről, mely a várost nyolc év előtt, 1663-ban találta.

Hat-hét óra lehetett este, de a kis-kapu még nem volt bezárva, mert az ivók rendesen nyolc óra körül szoktak eltakarodni; koromsötét idő volt s a szél néha nagyokat sóhajtott, mire a tűz annál vigabban pattogott.

A piros arcu szolgáló a kövér borjubúst már felvágta és egy nagy serpenyöbe tette, midőn a kis-kapu megesattant s még gondolkozni sem volt ideje, már a pitvarajtó is megnyílt és egy karcsu legény a leány előtt állott:

— Jó estét adjon isten! — mondá nyájasan, s kezével hosszú kardját felfogá.

— Isten hozta, vitéz uram! felelt a leány; — hát mi járásban van?

— Egy kis éjjeli szállást keresek, ha meg nem tagadná, szép hugom.

— Én nem; de csak beszéljen nagy urammal. E szóra már kilépett a szobából egy kis tormetű, de jó husban lévő emberke, óriási nagy bajszszal és beretvált állal.

— Van szállás, van! — mondá méltósággal, — csak tudjam kinek.

— Vásárhelyről jövök uram s Brassóba kell mennem; egy szombatfalvi ember hozott szeke-rén; csak magam vagyok, s holnap szeretnék tovább menni. Különben az országo katonája vagyok.

— No hát le kell telepedni, majd lesz vacsora és alvóhely; itt benn még több a tágasság — szólott ismét a kis ember, felnyitva az ivó-szoba ajtaját. Az ifju talán a pitvarban is elmaradt volna, oly vonzólag pillantott rá az a fürgé szép leány, de csak bement s ott is köszönve a vendégeknek, egy szegletbe huzódva, fél kupa bort kért.

— No, a mi engem illet, én már csak inkább megyek a német ellen, mint a törökre.

— Már miért menne kigyolmed inkább a német ellen? mondja meg nekem!

— No, tudja kigyelmed, a német hamarabb megfutamodik, de az a fene török mindegyre megáll; a törökkel való dolog nem olyan kommodus . . .

— Mégis csak jobb lelket hittem kigyelmedben; mert hiszen lássa kigyelmed, a török nem magunkféle ember; a török mégis csak pogány nép, a német meg keresztényen . . .

— Keresztényen? pápista! egye ki a súly! . . .

— Hohó! jobb lesz kevesebbet beszélni! — közbeszólt a gazda, — nem szeretem én az ilyen beszédet, mert a vér hamar forr, aztán török az üveg s nincs a ki fizessen . . .

— Héhé, hogy felkapott ez a pápista kutya! csak ugy parancsolgat; dejszen ne volnék csak adósa, majd a hátára mérném a keresztet! — mormogá az elébb szóló. — No, hát annyit beszélünk — tové hozzá hangosan — a mennyit tudunk; aztán ha beszélni sem szabad, hát itt a bor ára mind, a mivel tartozom; aztán sem ingem, sem testem az egész pápistaság, értjük-e? . . . Nem kell oly nagyra tartani magát, hogy a papok kocsmárosa lettünk! Lehet ennek a dolognak más nótája is még . . .

— No lássa az ember! Hiszen ne legyen olyan haragos; én csak a békességért szóltam, s nem is volna illendő, hogy mint kocsmáros-ember, magam kezdjem a gorombaságot; azért hát tegye el kend a pénzét s most igyunk egyet . . .

— Na inni iszom, de adósa maradni nem akarok; nem szeretném, ha azt az előbbi hangot másodszer hallanom kellene. — A vendégek is ittak s a kocsmáros a lefizetett pénzt zsebre rakva, újra a pitvarba ment s egy-két ember utána morgotta: „Kutya pápistája!”

Az ifju vendég egy piros arcú székelly melléült és halkán megszólította:

— Atyafi! — nem mondaná meg kend, hogy itt mért haragusznak ugy a pápistákra? . . .

— Nem jól értette kigyelmed, katona uram! — nem a pápistákra haragusznak ezek, hanem a pápistára, érti már? Tudja kigyelmed, ennek ez a sora: a ki borivó ember, az a kocsmárost soha sem szereti, soha sem kedveli; mindig azt hiszi, hogy a mértékben megcsalja és a borban rászedi, bizonyos mennyiségű vizet bor helyett itatván meg vele; ez az első ok. Aztán tudja kigyelmed, ez a kocsmáros volt már kálvinista is, unitarius is; most, hogy ezt a kocsomát kikapja, pápista lett, pedig csak öt-hat esztendeje ismerjük; hát azelőtt ki tudja: kicsoda, micsoda volt? Aztán parasztos, kevély, veszekedő ember, ez a második ok; a harmadik pedig az, hogy a nép ezt a házat nem hiszi igaz birtoknak; mert lássa katona uram, ez a ház, a melyben mi most iszunk, nem volt ám mindig a pápista papoké, mert ez a ház a néhai öreg Borbély Istvánné háza volt. No, hát mi lelte katona uram! talán álmos? mintha kiáltani akart volna. De jobb is lesz, ha kimegy a konyhára s azzal az ifju leánynyal mulatozik, mintsem az én beszédemet hallgassa . . .

— Beszéljen édes jó bátya, én ezer örömmel hallgatom a régi dolgok történeteit . . .

— Régeinek nem nagyon régi, de már történetnek ugyancsak beillik — mert hát csak néhány esztendeje az a Borbély-nemzetség olyan virágzó volt, mint akármelyik nagyságos ur familiája; az öreg ember hirtelen halt meg, aztán jöttek a tatárok s mi elibök álltunk; ottveszett a derék Borbély János, de oly vitézül harcolt, hogy egy török tisztet megölt; ezért aztán feleségét s két növendék leánykáját tatár-rabságra hurcolák — a jó isten tudja, mi lett belőlük . . . itthon csak a vén asszony maradt, ki két esztendeig sirt és mondatta a sok drága misét, és akkor ő is meghalt.

— És a nagy vagyon?

— A vagyon? a vagyon? . . . . . ugy beszél egy-kettő, hogy az öreg asszony mindenét a papoknak hagyta; de ha egy mondja, száz nem hiszi . . . és ez a kurta kocsmáros mindennap megesküszik tiszter, hogy az öreg asszony tiszta, törvényes testamentumát saját szemével látta, de a

nép közül senki se hiszi; s ez a harmadik és legfőbb ok, a miért rája haragusznak, hogy miért fogja pártját a pápista papoknak?

— Tudja kend bátya! azt mondja a példabeszéd: „A nép szava isten szava!” Hát aztán nem lehet tudni az igazságot?

— Na hát, nincs egyenes örökös, nincs közeli rokon; aztán a papok simánda gyerekek, eljárják az urakat, a szék is mozdul egyet, a város is egyet, aztán civakodnak s elég az hozzá: három év óta a papok birják az egész jószágot.

A várbeli kis toronyban harangoztak, mi azt jelenté, hogy nyolc óra; az ivók lassanként és szóltanul eltávoztak, s utoljára a piros arcú székelly is elment, intve az ifjut, hogy nézzen a szép leány után s nehogy a kocsmárossal összezdorodjék, mert roszféle ember.

Mikor az utolsó vendég is elment, csak akkor derült fel a kocsmáros képe:

— Siess te Anikó! Hát Juci hol van? terítsd meg az asztalt — mostál-e poharakat? katona uramnak adj hirtelen egy kis vacsorát, hadd fekdjék le, ugys már fáradt . . . Aztán gyertyát vett kezébe s két óriási kulacsosal lesétált a pincébe, melynek ajtaja a hátulsó szobába nyilt.

Az ifju pedig kiment a konyhára, hol már ekkor két szép leány volt. Anikó és Juci s mindkető nagyon igyekezett a jó vacsora előállításán.

Az ifju beszédbe elegyedvén velük, megtudta, hogy a tisztelendő atyák jönnek vacsorálni, aztán kifejezte azon vágyát, hogy szeretné látni őket.

— Ó hiszen ha maga is olyanféle volna, mint mi, akkor könnyű lenne, de maga nem pápista ugy-é?

— De az vagyok galambom, testestől-lelkestől római katolikus.

— Ugy csak maradjon a szobában s vacsoráljon a többiekkel.

Az ifju megssimogatván a beszédes Anikó arcát, visszament a szobába, a leányok pedig látható örömmel beszéltek el a gazdának, hogy a vendég pápista.

A kocsmáros a szobába rohant és kezdte magát hajtogatni a vendég előtt; de mielőtt ő felelt volna, valaki az ablakot megkocogtató. „Itt vannak!” — kiáltott a kocsmáros s sapkáját lekapva, szaladott az udvarra s nem sokára egy gömbölyű papocskával tért vissza, ki nem volt más, mint Marci fráter, vagyis, mint a nép nevezte Marci bá, egy áldott lelkű becsületes ember, ki csak annyit tudott a földi és a jövő élettről, hogy jól enni, jól inni igen jó dolog, s aztán dogmatikai tudomány csak annyi volt: hogy az isten mindenről gondos-

kodik s ennek folytán a jó Marci olyan könnyelmű volt, hogy mindenét másnak adta; ő tehát igazi példányképe volt egy becsületes szerzetesnek, mert szegény volt, rongyos volt és jól táplált kövér volt. Olvasás-írás mesterségéhez nem értett.

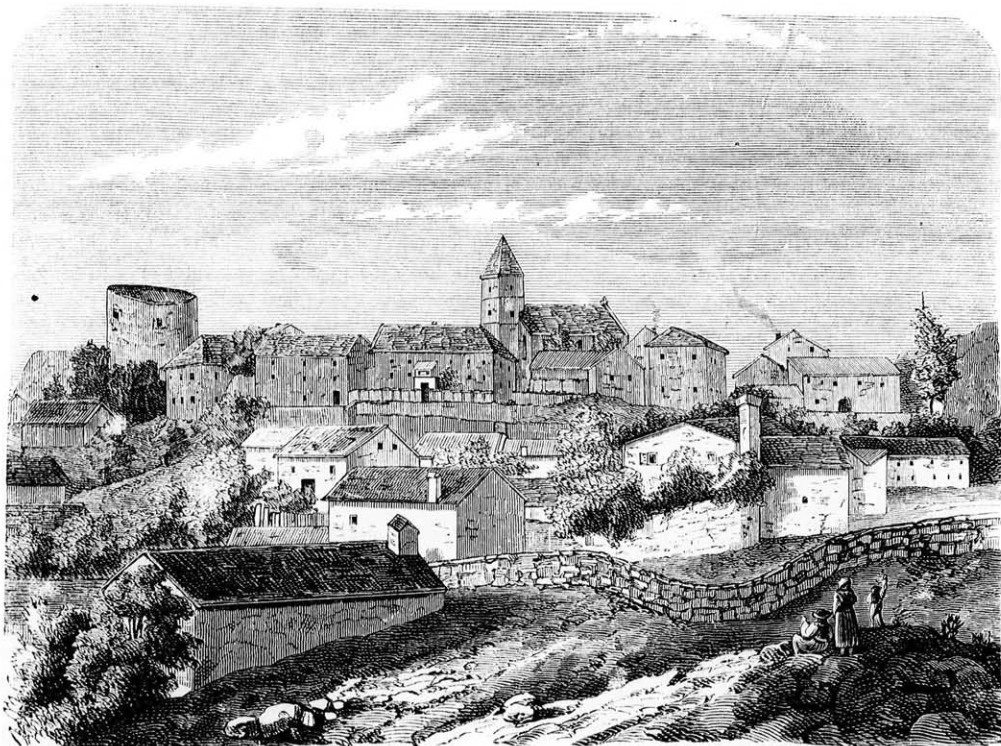
— Kész-e a vacsora amice? mindjárt itt lesznek a tisztelendő szent atyák. Oh te hamis szemű leányzó, ne kacsingass te már én rám, nem vagyok én hozzád való, nem vagyok én ifju.

— Ej, Marci bá, hogy ne volna, hiszen olyan a két arcája, mint a basarózsza. Menjen csak be, van egy vendégünk is, igaz jó keresztyén . . .

sokat figyeltek a pityókos katonára, sőt a szép lányokra sem.

— Én megvallom, semmi reménnyel sem kecseltethetem főtisztelendőségedet, mert itt minket senki se néz jószemmel; volna csak egy-két főúr pártolónk, mindjárt érvényes lenne a végrendelet, de így csak idő kérdése, ma holnap ki-dobhatnak.

— Nem kell csüggedni, szólt a másik pap, egy halvány arcú, de izmos természetű szép férfi, tudják tisztelendőségtek, a hol bizonyos a vereség, ott nyájasan engedünk, a hol kétes az ügy, ott rendíthetetlenül kell állanunk; ez a mi győzelmeink kulcsa; de

A gorniki vár, Fiume mellett. (Gracheg rajza. Szövege a 646. oldalon.)

E percben újra kopogtak az ablakon s nem-sokára három szerzetes lépett a szobába. A vacsora is felkerült s a papok ittak és beszélgettek, a szép lányok felszolgáltak s enyelegtek egyformán a papokkal, a vén fráterrel s az ifju katonával; a koresmáros szaladgált, hol ide, hol oda, s mikor aztán vége volt a vacsorának, a papok iddógáltak s tovább beszélgettek, a vén Marci szundikálni kezdett s a katona az egyik leányt maga mellé ültetve s tette magát, hogy kissé berugott és nagyban szerelmes.

A papok egymás közt latinul beszéltek s nem

az engedésnek is vannak módjai; engedünk, hogy engedni láttassunk, azonban makaesul ragaszko-dunk szándékunk kiviteléhez; engedünk ma, hogy holnap ellenkezőt tehessünk sokkal biztosabban. Való igaz, hogy az a rendelet hitvány irka-firka, aztán pénzt csaknem áldozunk olyan bolond cél-ra, hogy az igaz örökösöket haza hozzuk; ez volna csak szép! Tehát akárki kéri fel a házat és a birtok többi részeit, így kell felelni: „Oh tessék, mi készséggel átadunk mindent akárkinek;“ azonban nem kell mozdulni. Hanem most jó éjt kívánok, én szállásomra megyek és lenyugszom; holnap

korán reggel Vásárhelyre megyek, ott is ilyen bajunk van épen a piac közepén, de ott több a remény. Mi számítunk tisztelendőségekre és sokat várunk eszélyességüktől; ha zárdánk lesz, önöké a kormányzás, ezt ígérem a szent collegium nevében, mert hogy mi mikor térünk vissza, az nem bizonyos. Jó éjt!

A két pap tovább társalgott:

— Hm, a bizony jó is lesz! Mi szerezzük a vagyont, mi tegyük ki magunkat a veszedelemnek s azután a jezsuitáké legyen minden; még hivatalt is ők ígérnek.

— Ej domine con frater, az anyaszentegyház nevében!

— A szent collegium nevében! domine reverendissime; ők és az egyház: az annyi, mint egy és ugyanaz; és nekem ez sehogy sem tetszik, azért hát nem is gondolok rá, mert haragba hoz az ilyen gondolat. Anikó! bort ide s ülj mellém és dalolj. A leány bort töltöit s aztán nem sokat kéretve magát, a pap mellé ült, és dalolt:

„Őszi rózsá
Az papoknak szerelme.
A pünkösdtit
A hideg tél elverte;

Haj! engem is
Elhagyott egy rossz gyerek,
S ezért van az,
Hogy most papot szeretek.“

— Ej! ez nem tetszik, miféle szomorú nóta ez?

— Jaj kedvesem, én nem tehetek róla; de ha dalolni kezdek, mindig elszomorodom.

— Na csak egy mást, egy vigabbat!

— No én nem bánom, lássuk csak:

„Csöndes eső ablakomra hulldogál,
Az én rózsám erre felé soh'se jár;
Elfelejtett, ide hagyott engemet,
Máshol keres, máshol talál szerelmet.

Hát én szegény mivé legyek, mit tegyek?
Titkon sírok s nyilván papot szeretek;
A pap titkon ajkaimat csókolja,
Nyilván pedig büncimet feloldja.“

— Azt meg kell adni, hogy hamis egy kis lyány vagy te! — suttogá a jó páter s a hamvadó gyertyára pislogva, a leányt ölelgette . . . Az ifjú katona pedig felkelt s szép latinsággal csendes jó éjszakát kívánt és a hátulsó szobába távozozott, hova a leányok ágyat vetettek volt számára.
(Vége következik.)

Deák Farkas.

Fiume környékéről.

II. A grobniki vár.

Fiuméből szárazföldön tevén kirándulásainkat, miután Tersat falait s a Frangepánok sírjait már meglátogattuk, egy másik magyar történelmi emlék, a grobniki vár felé irányozzuk lépteinket.

A tenger felől tekintve, Fiumétől jobb kéz felől vonul el az ugynevezett ludoviceai-ut, mely 18 mérföld hosszú s Károlyvárost összeköti a magyar tengerpart-vidékkel. Ezen mintegy negyedórán át sétálva, a fiumei papirgyár kéménye mellett megláthatjuk az ugynevezett Sziklakaput, némelyek szerint római maradványt, melynek egyik oldalán 1848-ig nagy márványlapon s aranybetűkkel ezen felirat állott: „Porta hungarica.“ E feliratot aztán az osztrák hatalom megsemmisítette. De azért Magyarország mégis él.

Ezen ludoviceai-uton tovább haladva, Fiumétől mintegy két órányi gyalogséta után az ugynevezett *grobni* mezőhöz és várhoz érkeztünk. Történelmi hagyományok szerint IV. Béla királyunk a tatárok által elpusztított hazából menekülve, itt talált menhelyet s 1242-ben ezen mezőn verte meg Veglia szigetén gyűjtött hadaival a tatár csordákat. A tatár tábor sáncait is muto-gatják a mezőn.

E helyen, melyen az elpusztult, halálba dült hazának első lélekzetvétele, újra föléledésének első jele történt, bizonyára komoly elmékedések közt fog megállani minden magyar utas.

A természet titkai.

(A kövülés.)

Ámbár ezen „kövülés,” ha szigoruan vesszük, a már ilyenmü előadott folyamatok folytatása, illetőleg befejezése, de azért semmikép se ütköznek meg rajta azon tisztelt olvasóm, ki netán

csakis most fizetett volna elő ezen lapokra, annál is kevésbbé, miután ezen folyamatok bármelyike, így tehát az itt előadott kövülés is, már magában véve, azaz a többiek nélkül, teljesen érthető

s így csak annyiban függ össze a többiekkel, a mennyiben ez szintén a vízképződményekhez tartozik.

Mint majdnem minden ilyenmü folyamat, úgy a kövülési is, tágabb és szűkebb értelemben határozható meg.

Tágabb értelmében kövületnek neveztetik mindaz, a mi a nagy földátváltozások — catastrophák — alkalmával tönkre ment, de ezt csakis a növények- s állatokra, azaz a szerves országgra értve, s ezen értelemben aztán kövülettannak (petrefactologia) neveztetik, de ennek tere oly nagy, hogy erről egész kötetek szólnak, s általában egy egész önálló tudományt képez, mely azonban mégis a földtan (geologia) kiegészítő részét képezi, mely ismét tágabb értelemben őslénytannak (palacontologia), szűkebb értelmében pedig kövülettannak (petrefactologia, oryctologia) neveztetik. Régen ezen tudományhoz számos ásványt is soroltak, melyek azonban semmi tekintetben sem tartoznak hozzá.

Ezen kövülettan az, mely által a föld képzésének történelmében számos oly tünemény fejtetik meg, melyek vagy a mesék országába soroztatnak, pedig sajnos, hogy igen is sokak által, vagy pedig csak feltételesen — hypothetice — állhatnának fen, de ez által teljesen ki lesz mutatva mibenlétük. A mult század vége felé, de különösen a jelen század folyama alatt, mely különben is a haladás századának szokott nevezetelni, tett ezen tudomány oly roppant haladást, mely valóban bámulatra ragadhatja, s ragadja is az embert, s így bizton remélhető, hogy ezután sem fog megállapodni, hanem még előbbre fog haladni, nagyobb tért fog a maga számára kivívni, mi különben nem csak hogy igen ohajtandó számos tekintetben, hanem igen hasznos is lenne, miután a tudományok terjedését hathatósan mozdítja elő.

A tágabb értelemben vett kövülés általában 4 részre osztható: 1. Az elsőhöz azon kövült szervek számíthatók, melyek csupán meszesedve vannak, s többnyire csak az összetartó anyagot vesztették el s roppant mennyiségben találhatóak, különösen az egykor elárasztott tartományokban.

2. Ide tartoznak a valóban megkövült testek, a szűkebb értelemben vett petrefactak (kövületek); ezek különösen a tömött, tömör kötelepekben fordulnak elő, s legnagyobb részét képezik a historikus kor előtti állatvilág maradványai, nagyobbrészt a tengeri állatok közül; ilyen a mammoth, rég kivészett kagylók, belemnitek, ammoniták stb.

3. A harmadik részhez tartoznak a fémek vagy érciek által bevont szerves maradványok.

4. Ide pedig végre a gyantafélék által bevontak, a földszurok, borostyánkő stb. által.

A szűkebb értelemben vett kövülés alá csak bizonyos szerves maradványok tartoznak — a mint ez a 2. pont alatt látható — s így sokkal kisebb térére szorul, mint a tágabb értelemben vett kövülés, tehát oly szerves anyagok tartoznak alája, melyek eredeti tömege vagy egészben vagy pedig csak részben lett pótolva ásványos anyagok által.

Az illető szervek elenyészésének rendje s módja ép oly különböző lehetett, mint azon folyamatok, melyek által megtartattak. Ezen két mozzanat tehát, t. i. a) a szervek elenyészése, s b) az illető processusok általi fenntartása, egyenként veendő szemügyre.

a). A mi először a szervek elenyészésének rendjét s módját illeti, eltekintve a fenntartási folyamatokból, gyakran már előfordulásukból is következik, vagyis már onnan is megérthető. Számos esetben tisztán látható, hogy a szervek*) azon a helyen haltak el, hol maradványaik még most is találhatóak, és hogy természetesen vagy erőszakosan haltak-e el; másutt ismét azt lehet észrevenni, hogy természetes lakhelyüktől még éltükben vagy haláluk után elvitettek, még pedig néha igen is nagy távolságra, és vagy egyenként vagy pedig tömegesen; ott pedig azután megkövültek az ehhez megkívántató körülmények közrehatása következtében. A talajon élő állatok pl. puhányok (molluscok), növényállatok (zoofhyte) stb. — haláluk után is — lett légyen az akár természetes, akár erőszakos, előbbi lakhelyükön maradtak; így történetelt ez a növényekkel is, miután valósággal találtak is növények, pl. Cseh-, Angolországban, melyek megkövülve, gyökereikkel még most is a földbe kapaszkodnak, ugyanazon földbe, melyben akkor állottak, de mely már most a különféle körülmények által oda szállított földrétegek által be van vonva; sőt oly maradványok is vannak, különösen az állatok között, melyeknél bizton lehet következtetni, hogy nemcsak azon helyen laktak, a hol jelenleg is találhatóak, hanem hogy szabad mozgásuk pillanatában mentek tönkre, ez különösen a törzsingoványokból stb. kiásott óriási mammothok s

*) Kérem a szervek alatt mindig mind általában az egész állatországot, mind pedig az egész növényvilágot, szóval tehát az egész szerves mindenséget érteni.

AZ ANGYAL KISZABADÍTJA SZENT PÉTER APOSTOLT FOGSÁGÁBÓL.

Hoath-est nagy eredeti olajfestménye után.

az ezekkel egyidőben élt óriási szarvasok csontvázaira, vagy pedig egyes csontjaikra nézve áll.*)

Még érdekesebbek ezeknél azon esetek, midőn a növények vagy állatok hullámok által elsodortatva, gyakran tömegesen rakattak le. Ez által különösen két tünemény fejthető meg: 1) számos kőszéntelep előfordulása, s 2) az állati csontoké, az u. n. csontbarlangokban. Hogy a nagy, erdődús vidékeken átvonuló folyamok, s bármely más vizek mikép hordanak össze folyton uszadékfát, arról a jelenkorban is lehet meggyőződni, s ez másképp az őskorban sem lehetett, sőt még sokkal hatásosabban mehetett s kellett is végbemennie, miután akkor nemcsak a folyamok lehettek nagyobbak, hanem a mi egészen bizonyos, sokkal több fa is volt, azaz a növényzet általában sokkal dúsabb s így sokkal több is szállíthatott az akkori folyamok által, miként ezt a roppant mennyiségben előforduló kőszénbányák bizonyítják.**)

Hogy ily víz általi elsodortatás vagyis usztatás sokkal nagyobb mennyiségben ment végbe a növényekkel, mint az állatokkal, az onnan is megfejtethető, hogy az állati test általában sokkal nehezebb s így az nem vitethetik oly messze a rohanó hullámok által, de e mellett még mechanice sokkal hamarabb is bontatik fel a víz által, mint a növényi szervezet; különben-különösen a tengeri viharok alkalmával, mindig vettetnek ki a víz által a partra az apró tengeri állatok myriadjai, ezek azután a homok-sízsappal keverődnek s belőlük oly lerakodványok képződnek, melyek a legújabb formatiókkal a legtöbb esetben némileg megegyeznek, vagy legalább ezekhez hasonlóak. Itt különösen érdekes a csontok összeusztatása, többnyire az emléősökéi az u. n. földalatti barlangokban. Ezen barlangok rendszerint az által különböznek azoktól, melyekben a ragadozók és sötétben élők maradványai találtak, pl. hyenák, medvek stb., hogy a rendetlenül szerteszort különféle állatok csontjai zorosan vannak homokkal s kőtöredékekkel

*) Hogy mily óriásiak lehettek s voltak is ezen állatok, bizonyítják a már eddigel talált maradványaik. Ilyenek különösen az Irföldön nagy számmal található óriási szarvasok, melyek némelyikének koponyája 2 láb hosszú, agancsaik több mázsát nyomnak s oly roppantak, hogy végeik 12—14 lábnyira állanak egymástól; ugyszintén a Gothában talált elefántok a mostaniakat nagyságukat illetőleg nagyon is felülmúlják.

***) Bronn állítása szerint maga a Missisipi 800 köblábnyi fatörzset s általában faanyagot szállít percenkint torkolatán át, mi azután évenként 40 millió ölnél többre rug

keverve, s ez által a barlangok gyakran egész a tetőig vannak kitöltve s az előbbi bemenet teljesen elzárva; továbbá az által, hogy egykori lakóik ürülékei (excrementa) az u. n. ganéjkövek (poprolith) bennük teljesen hiányzanak, vagy legfeljebb igen ritkán találhatók. A csontok között néha kihalt emléősöket, embermaradványokat, műtermékeket stb. lehet találni, mi annak a bizonyossága, hogy ily barlang-kitöltések a még história korában is mentek végbe.

b) A mi már most ezek után azon eseményeket, vagyis a különböző kedvező vagy kedvezőtlenül ható körülményeket illeti, ezek egybehátását tekintve, tehát azon körülményeket, melyek által a szervek többé-kevésbbé épségben tartanak fenn, mindenekelőtt az említendő, midőn az elkorhadás és elrombolás föltételei elannyira hiányzottak, hogy a szervek még majdnem épségben maradtak fenn s természetanilag és természetrajzilag még teljesen meghatározhatók. Ezen eset leginkább a jég-, só- s borostyánkőben stb. levő szerves maradványokra áll, s részben még a víz alá süllyedt, vagy pl. leendő kőzetekben befoglalt maradványokra is, különösen a növényvilágból.

A tengeralatti erdők-, némely barlangok-, barna széntelepekben stb. teljesen felismerhető fa- és évszázados törzsekön kívül még gyengébb növényrészek, levelek, gyümölcsök, virágrészek stb. is oly épségben fentartva találtaknak, hogy még botanice is meghatározhatók.

Ezen elősorolt eseteken kívül az állatok közül igen ritkán maradtak fenn puha, szerves részek, vagy pedig gyengébb állati testek, de azért ezen esetek sem hiányzottak teljesen, mint ezt a „petrefaktok rovarokból“ a monga eflában mutatják, pl. Radoboi-ban (Tótország), különösen pedig a Orven által megismertettet belemitek. Ezen kívül még néhány puhány említendő, melyek néha igen érdekes gyöngyházréteget tüntetnek elő, igen sok változatban s feltűnő színompáival.

Helyesen az ilyen, tökéletes épen fenmaradt szerves maradványok nem nevezendők valódi kövületeknek, de ezekhez mégis a valódi átmenet képezik s ezen tekintetben igen érdekesek és figyelemreméltók. Ezen ásványodási (fossilicatio) azaz oly folyamatok között, melyeknél a vegyi összetétel s a szerves szövetek megváltozott, a legfeltűnőbb, legérdekesebb s legnagyobb befolyásu az emberiség ipara, kereskedelme, lehet mondani mű- elődésére nézve a szenesítés, különösen a növényeket illetőleg, miután az állatoknál csak igen alárendelt szerepet játszik. *Acsay S.*

A temetésekről.

Batekintünk sokszor a tudományok csarnokába, a remek épületek oszlopai közé s a műveszet pantheonjába; vessünk egy pillantást most azon csendes halmokra, melyekre a szeretet keze „Requiescant in pace!” kegyeletes szavakat írta fel, mivel utoljára is csak egy sírhalom lesz azon göröngy, melyben földi vándorlásunk-közben egyszer csak megbotlunk s a vándorbot többé föl nem segít. „El van határozva: egyszer minden embernek meg kell halni.” „Ma az ember egészségesen fekszik le, s holnap halva kel föl!” — mint az egyszerű asszony mondta. „Andrásnak sírt ásnak. Ma ásnak Andrásnak, holnap ásnak másnak!” emlékeztet sorsunkra e közmondás is.

Igen érzéketlen embernek képzelem azt, ki érdeklél nem viseltetik az iránt, miként fogja ő ez utolsó útját megtenni, a részvét könyvei fogják e sírvirágait növelni, vagy az átok számuma perszeli majd le sírjáról az utolsó fűszálat is. Vessünk tehát egy pillantást a temetésekre.

Különös! Minden keresztény, sőt más népeknél is közhiedelem, miszerint a halál mindnyájunkat egyenlővé tesz, s az emberek közt mégis oly mérhetlen különbség uralkodik egész a sír széléig. A szegények, középosztályiak és gazdagok temetkezési módja már századok óta bogycokerezt a társadalomba. A pénzért vehető fény és pompa sokaknál oly elmaradhatlan, s oly valami tiszteletteljes kitüntetés, hogy sokszor többet is ohajtának, mint a mennyi erejüktől kitelik. Vannak gyász-kocsik, szemfüdelek, hivatalos kísérők a szegények, és vannak a gazdagok számára. Az egyházi szónok úgy fizeteti magát, mint az újságíró: soronként, s beszédének tartalmára nézve is a pénz-neménység szolgál zsinórmértékül. A falusi kántor bucsuztatója annyi versszakból áll, a hány két garast kap; előre megkérdi: hány garasos bucsuztatót akar valaki?

Hogy némelyek, ha a társadalomban magasabb rangu állást foglaltak el, bár ezt nem is a legmértöbbképen tölték be, s számos tisztelet-, kötelesség- s érdeklődésből eredő kíséretben részesülnek, míg más szegény emberek, kik egész lényüket a társadalom jóléte vagy legalább egy kis kör boldogságának előmozdítására áldozták fel, magánosan teszik meg utolsó útjokat: emberi elfogultság következménye, mely megróható ugyan, de meg nem változtatható.

Bécsben léteznek az ugynevezett „entrepise des pompes funebres,” mely pénzért a legdiszesebb gyászmeneteket és gyászdalokat rendezi. Olasz-

országban a temetés valóságos népiünnepély. Mig az illető helység lakosságának egyik fele a gyászmenetet képezi, a másik mint néző vesz részt. A kocsik, keresztek mind koszoruk- és gyászszalagokkal vannak ékesítve; mindenki égő gyertyát vagy fáklyát visz. A koporsót egész sereg egyházi diszöltözött pap s a céhek követik.

E pénzért vett gyász néhol tovább is kiterjed, nemcsak a temetés időpontjára. A bécsi temetőben minden-szentek napján minden bejelentett lélekért zsoldos seregek imádkoznak, élükön előolvasóval, más sírokon ismét vén asszonyok ülnek nagy óthg-betűkkel írt ima könyvekkel s 1 frt. 50 krért az egész napot átímádkozzák. A ki ez összeget nem tudja kifizetni, az halottja iránt nem mutatja a kellő kegyeletet; hanem ékíti azért a szegények sírját is valami: a szeretet s a kedves megemlékezés megfizethetlen könyvei, míg a gazdagok sírjáról, melyeket márvány vagy éreszobor ékít, csupa hiúság ír le.

Hanem menjünk át a temetkezés különféle módjaira. Régen nagyon szerettek a templomok közelében, vagy a templomok alatti sírboltok- és kápolnába temetkezni. Ez is a nagyok és gazdagok kizárólagos szabadalma volt. Először ugyan csak a vértanúk vagy uralkodók számára volt fentartva e hely, a hatodik század óta azonban mások is kapkodtak utána. Az egyházi előljárók az egészségi szempontból rossz szokás ellen a mennyire csak lehetett, küzdöttek, és egyes zsinatokban határozatokat is hoztak ellene. Hanem végre ezek sem tudták a pénz csábhatásának ellentállani és a gazdagoknak jó fizetés mellett megengedték nemcsak a templom közelében, hanem bele is temetkezniök.

Mily rossz következményei voltak ennek, tanuskodik Angolország, hol századok előtt zseb-metszők, játékosok, korhelyek tanyáztak e sírboltokban. A winchesteri zsinat 1240-ben ünnepélyesen megtiltotta a templom-udvar- és a sírboltokban tartott vásárokat és játékokat. Humphrey hereeg sírboltja a sz. Pál-egyház alatt Londonban még a XVI-ik században is tolvajok, rablók s csavargók menedékhelye volt, míg végre e visszaélés 1554-ben szorosan megtiltatott.

Vajjon jelenlegi temetőink azokkal a zöld halmokkal, fák, bokrok, virágok, keresztek és emlékkövekkel, azokkal a fehér homokos utakkal és nyug padokkal nem sokkal kellemesebb benyomást gyakorolnak a szemlélőre, mint a sírbolt-

tok köfalai, melyek között a borzalomtól az ember soha sem gyulhatott áhitatosságra.

Különös s valóban utánzatra nem méltó, sőt viaszataszító temetkezési módszer divott a fő-főuraknál s királyoknál. Ezek háromfelé temettek: szívük egy különös templomi sírboltba, testük egy másikba, s beleik végre egy harmadikba.

A régi görögök-és rómaiaknál tilos volt a város falain belül temetkezni; a temetők rendszeren távol álltak a várostól, mint a most kiásott Pompeji temetője is bizonyítja. A rómaiak temetkezési szertartásukat a görögöktől vették át, azon különbséggel, hogy halottaikat nem fehérbe öltöztették, mint a görögök, hanem feketébe. A görögök régi hiedelme volt az, hogy a halál nem valami rettenetes szörny, hanem barátságos nemtő, mely csókjával ajkainkról leszivja az életet. A görögök halála után azonnal megmosták, illatos anyagokkal bekenték, gyakran bebalzsamozták s fehér köntösbe öltöztetve arccal az ajtó felé fordították, annak jeléül, hogy a házat örökre el fogja hagyni s rendszerint vagy napfölkelte előtt, vagy lemente után tették örök nyugalomra. A ravatalt virágsokrok s koszorúk ékesítették. A gyászmenetet a siránkozó asszonyok nyitották meg, kik bevett szokás és előirt szabályok szerint ordítottak, keblőket marcangolták s hajukat tépték. Hangos jajai csak a sírnál némultak el a vallásos szertartás alatt, hanem annál erőteljesebben törtek elő, midőn a halottat utolszor ölelék át s csókolták meg. „Sirassatok fivérem, nővérem és barátaim! — jajgatnak — mert elszakítottam tőletek! Csókoljatok meg utóljára, mert én már nem fogok hozzátok beszélni többé soha! Megyek az igazságos bíróhoz, ki előtt nincs személyválogatás, hol az ur és szolga, a király és katona, a gazdag és szegény egészen egyenlő, hol mindenki vagy megdicsőül, vagy elkarhozik.“

Temetés után tort tartottak, mint ez más népekénél s nálunk is divik. A székelyek cserepeket dobálnak e sírba, melynek eredete talán őseink halotti torában rejlik, midőn nagy szomorúságuk kifejezésére ivó-s evő-edényeiket földhöz vagdalták. A harmadik, hatodik, kilencedik vagy tizenegyedik napon, a harmadik, hatodik vagy kilencedik hónapban a halottnak is adtak eledelket, kalácsokat és gyümölcsöket sírjára, s a szobában, a hol meghalt, tizennégy napig égettek lámpát s tartottak friss vizet, mely szokást hazánkban is láttam s jelentőségét kérdezve, azt kaptam feleletül, hogy kár volt nekem annyi iskolát jární, ha még azt sem tudom, hogy a lélek első éjjel mindig hazajön megmosdani. A halott kezébe

vagy szájába egy pénzdarabot is tettek, hogy a vitélbért a Styxen megfizethesse. A székelyeknél még e szokást is lehet találni, csak hogy nekik az alvilági folyóról már fogalmuk nincs.

Rómában szokás volt a halottat hét napig tartani a ravatalon kiterítve s virágokkal hintve, hogy csak arca látszott ki. A gyászmenetben sokszor találkoztott oly egyén, ki a meghalt ruháit viselése s járását és arcát utánozta, hogy még egyszer élénkitsek föl emlékét. Családja födetlen fővel s meztláb követé, kísértetve nagy számu kibérelt síró asszonyoktól (praeficae) kiknek éktelelen lármája mindent elnémított.

Az egyiptomiak azt hitték, hogy a megholtak lelke bizonyos idő elteltével ismét visszatér ugyanazon testbe, azért halottaikat gondosan bebalzsamozták s begöngyölték. Mint Diodor említi, a balzsamozásnak volt valami bizonyos módja, mely a halottnak minden vonását, még szemöldjeit is épségben tartotta. A gazdagok halottaikat éveken át saját lakjaikban tarták, hogy arcaikat folyvást láthassák. Nekropolisaik, vagyis a halottak városa mindig a Nilus nyugati oldalán voltak, míg az élők városaikat keleti partjára építették.

Ha egy egyiptomi meghalt, övéi ezt tartoztak a bírónak s minden ismerőseinek tudtul adni s mindenkinek joga volt a halott ellen panaszt emelni, mielőtt a Nilus hajjainak adatot volna átál. Ha e vádak alaposnak bizonyultak be, a temetésnek nem volt szabad megtörténni; ha pedig alaptalanok voltak, vádlót érte szigorú büntetés. Az ilyen post mortem bevádlástól félelem sokakat visszarententett az elvetemült életmódtól. Oly eset is volt, hogy a nép alapos vádaknál fogva a királynétől is megtagadta a temetést. A papoknak e részben, természetesen, legnagyobb befolyásuk volt

Az egyiptomi temetők most is távol vannak a lakott helyektől, mi egészségi szempontból igen helyeselhető.

A kínaiak ezer év előtti dédőseik szokásaihoz ragaszkodnak, s a legesekélyebb eltérést is halálos bűnnek tartják. Temetőik rendszeren a városon kívül valami halmon fekszenek, melyen cipruslombok diszlenek.

Perzsiában törvény tiltja, hogy a temetők valamely város közelében legyenek. A mohamedánok a régen bevett szokásnak hódolva, megtartják e törvényt, mely az egészségre nézve oly előnyös.

Hogy Indiában a halottak elégetése van általános szokásban — s hogy az angoloknak nagy

fáradtságukba került az özvegyek elégetését be-tiltani — talán mindenki előtt ismeretes. Azon szokás dívott ugyanis itt, hogy a meghalt férjet fölemészítő máglya lángjai közé kellett magát vetnie özvegyének is, s így adni jelét igaz szeretetének. Az indiánok közt élő mohamedánok nem égetik meg halottjaikat.

Sajátságos az indiánoknál a halottak ünnepe, a halotti tor, — ha annak lehet nevezni. — Éjjel égő mécsek mellett mezei s kerti gyümölcs-csel, tojás, halak, hús- és süteménnyel telt edényeket tesznek fel halottjaik sírjára. E szokást már India őslakói ismerték. Több szárnyasállatot szoktak volt leölni, rizs s más növényekkel izlésük szerint megfőzve, valami nád-emelvényre feltenni. Ezután keresztbe-font kezek- és lábakkal telepedtek köré s kérték a holtakat: jönnének elkölteni a számukra készített eledelt. Így tölték az egész éjtel, annélkül, hogy csak egyszer is feltekintenének. Az ételeket, melyeknek a halottak csak finom illatát szívták be, másnap reggel a szegények közt osztották ki.

Siam- és Birmániában a megégetés a halottak iránti tisztelet nyilvánítása. A bűnösöket és tiszteletlenül elköltözötteket egyszerűen elássák.

Megemlíthetjük itt, hogy a pogány görögök és rómaiaknál is szokásban volt a halottakat megégetni s hamvaikat urnákba gyűjteni. Ily urnákat és hamvedreket az ásatásoknál eleget találunk. A megégetést egyes keresztény népek is megkísérelték behozni, hanem eredmény nélkül. E borzasztó szokás iránti ellenszenv általános. Az ember nem akarja magát megfosztani azon örömtől, hogy szeretett halottjának sírját néha-néha meg ne látogathassa, hogy virágokat s egy pár könyecseppet ne áldozzon emlékének.

Az indiai tűzimádók a halottak elégetését istenségük elleni vétségnek tekintik, mit a régi chaldeoektól látszanak örökölni. Azért náluk, valamint Tibetben, azon undorító szokás uralkodik, hogy a hullát a szabad légre teszik ki, hol az a sakálók, ragadozó négylábuak és madarak zsákmánya lesz. Egy angol beszéli, hogy a népesebb helységek közelében egész sereg sakál és ragadozó madár tanyáz s a halotti szertartásnak leselkedve várják végét, melynek bevégeztével azonnal zsákmányukra csapnak.

Hasonló szokást találunk Éjszak-Amerika külfölele indián törzseinél, míg a kafferek, hottentották és Dél-Afrika más vad törzsei azon kegyetlenséget követik el, hogy az öreg s nehezebb beteget még életükben valami magányos helyre teszik ki egészen sorsukra bízva, mely rendesen vérengző vadállatok képében látogatja meg őket.

Kongoban azon különös szokás dívik, hogy a bensülöttek halottjaikat egészen léghatlanul göngyölik be s egy kis kunyhóba helyezik, hol sokszor öt-hat is fekszik egymás mellett.

A dél-amerikai indiánok halottjaik büze által nem szeretnek háboríttatni; az Orinokko partjain sulyos köveket kötnek a hullára s a mélységbe süllyesztenek, hol a halak huszonnégy óra alatt tökéletesen fölemészítik. Pampaszlakói s más vad törzsek a meghalt testét maguk szedik le s csak a vázat temetik el. E mütét kezelése a nőnemnek jutott osztályrészü, míg a férfiak táncolnak s fegyvereiket lármázva verik a földhöz, mi által a gonosz szellemet akarják elrettenteni. A csontvázat a legdiszesebb ruhába öltöztetik, tollakkal felékesítik s tölő helyzetben, leölt lovával együtt temetik el. Sokszor szolgákat, kutyák, fegyverek-, házi eszközök- és élelmi szereket is tesznek sírjukba, hogy hosszú utazásuk alatt a másvilágra, hiányt semmiben se szenvedjenek.

Sziberiában a jukatok is tesznek hallottjaik koporsójába vagy sírbarlangjaiba élelmi szereket, gondoskodván róluk, hogy éhséget ne szenvedjenek, míg a lelkek lakához érnek.

E szokás nem más jelentőségű, mint a miénk és minden civilizált államban uralkodó szokás: a koporsóba értékes vagy bárminemű tárgyakat tenni, melyek a megboldogultnak kedvesek voltak. Mindez azon hitre mutat, hogy a túlvilágon látjuk egymást, mit kevés halandó nem hisz, s mely a haldokló utolsó óráját égi vigaszként enyhíti. A vértanuk is a túlvilági boldogság reményében tartották nyakukat a pallos alá oly csodálandó készséggel. E hit az, mely temetkezési szokásainkon mindenütt átvonul, a kegyelet megemlékezésnek hervadozó tüzét táplálja s annak oly ihletet kölcsönöz, mely pénzzel csakugyan meg nem vásárolható.

P. J.

Egy hét története.

(Okt. 11.)

(VK.) Szombaton délután gyászlobogó jelenté a nemzeti színház homlokzatáról, hogy ez intézet-

nek halottja van. Nem valamelyik művész-tagját veszté el, hanem fejét: Radnótfáy Sámuel, ki

1862 óta igazgató a színházat, sok napfény és még több világ között, nem mindig szerencsével, de folyvást kitünő buzgalommal és becsülettel.

Az a hét-nyolc év, melynek fejezete fölött színházunk történetében az ő neve fog állni, teli van változásokkal, örömmel és gyászszal. A gyász leginkább abból állt, hogy az ő igazgatása alatt húnytak el a színészeti nagy gárda utolsó tagjai, a mi ellen ő mit sem tehetett; az öröm pedig abból, hogy a színház anyagi helyzete egészen jobbra fordult, a miben mindenesetre ővé a legfőbb rész és érdem.

A közt, a mint ő átvette és most átadja színházunkat, igen nagy a különbség. Ő — úgy szólván — egy roncsolt hajót kapott az öreg Nyéktyől, tépett vitorlákkal, ingó talappal, hol még az első sem élhettek nyugodtan; s most utána egy teljesen rangeirozott intézet marad, felszerelve, bő anyagi forrásokkal, ellátva sok oly kellékkel, a mi azelőtt mind kirívólag hiányzott.

Szegény öreg ur! — hiába keresztele a gúny „Radnótfáy papának” — ez a név valódi érdemejele marad. Ő valóban úgy szerette az intézetet mint egy szülőttjét, kinek jövőjéről gondoskodni kell. Mindig az forgott eszében, hogy színházunkat mint mentse meg a nehéz terhektől, melyeket örökségül kapott. Csaknem túlságba ment e gondoskodása, miután a jövőt sokszor egészen a jelen rovására ápolta. Soha sem volt nagyobb öröme, mintha egy-egy évben jelentékeny adósságot törleszthetett le, s a tavaszon, midőn a fejedelmi segély hírére vette, édesdeden kiálta föl: „Még egy év, s akkor a színháznak nem lesz többé adóssága; átadhatom tisztán; és akkor szívesen is átadom akárcsak nekik!”

De ezt az egy évet nem futhatá végig, s a hivatalást, melyet magának kijelölt, fájdalom, nem tölthet be az utolsó esőpig. Hanem bevégezte legnagyobb részét, s a mit utódjára e tekintetben hagyott, az bizony nem nagy munka lesz.

Bizonyára neki is voltak gyarlóságai, melyekért a sajtó nem egyszer vonta kérdőre, (haragudott is érte elegendő, bár — dicséretére legyen mondva — harag multán igyekezett rajta segíteni); hanem volt egy nagy erénye is, t. i. — igazán szerette a színházat. Szerette pedig nem melléktekintetekből, hanem magáért a színházért, melynek ifjúkora óta igen nagy kedvelője volt. Már a régi időkben fordítgatott a színpad számára, s szoros ismeretségben állt a kolozsvári színpaddal; és később is — befutva hivatalos pályáját, mely udvari tanácsosságban érte végét — egész fiatal buzgalommal adta át magát régi gyönyörének, noha ez a gyönyör a legingerleke-

nyebb faj: a hírlapírók és művészek körébe vezette. De ő igen jól érezte magát e körben. Szenvodélye lett a színház, s midőn a mult július hónapban — gr. Mikó Imre miniszterre várva, ki hivatalos dolgai miatt késett, — a színhónap három hetét át nem mehetett Marienbádba, hanem itthon kellett lennie tétlenül: minden áldott nap, (néha kétszer is) oltalt a színház udvarára, hogy ha a színpad embereit nem dirigálhatja, legalább a napzámosokat nézze, kik a nézőtérén igazítgatnak valamit. Máskor is — üres óráiban — a színpadnak dolgozott. Átolvasott minden valamire való drámát még kéziratban, meghozatá az idegen termékeket, s fordított, többnyire jó ízléssel választva: Feuillet, Benedix vagy gr. Fredro műveiből. Ez utóbbit ő honosítá meg.

Mindig tervezett valamit. Egy nap arra gondolt, hogy meg kellene szabadítani a színészeket az uzorások kezéből, mivel egészen a körmeik közt voltak. Alapítá tehát a segélypénztárt, s attól fogva uton utfélen mindig azzal foglalkozott, hogy mint szaporítsa annak tőkét, s föl is szaporítá majd húszezerre. Ha egy főúri család utazni ment: páholyát e célra kérte el, sőt gyakran a kaszinó játékszálait is megadóztatá, és pedig mindig tapintatosan, jóakarattal, részvétet és rokonszenvet ébresztve az eszme iránt. És évek óta hány özvegy, árva, és hány beteg színész áldja e segélypénztárt! Az öreg Déryné nélkülözéseire is ez a forrás hinti enyhítő esőpíjeit.

Különbben az intendáns nem csak mások által segélt a bajokon; hanem mindig maga ment elől jó példával az áldozatkészségben. Nem tehetek eléje oly aláírási ívet, melyre örömmel ne jegyezte volna nevét. A jótékony adójában magára nézve csak ritkán ismert kisebb bankjegyet a tíz forintosnál. Adott, kölcsönzött, meglátogatta a beteg tagokat, (volt legyen első színész vagy kardalnok), s öröme telt benne, ha bárkin is segíthetett. Hanem a színház pénzével annál szűkebben bánt. Mindig esőváltá fejét, ha fizetés-emelést kértek tőle, hanem aztán mégis csak enged. A ki tudott a nyelven: az könnyen boldogult. Szegény Radnótfáy papa! bizony az egész színházra valódi bánat árnyát veté a te gyászlobogód, mert hibáid emberi apró hibák valának, erényeid pedig — igazi jószívűség és magyar becsület. — A milyen tiszta galambfelér volt az ő haja: oly tiszta maradt a keze is. Achill-sarkát leginkább az képezte, hogy sok olyan szóra hallgatott, a mit jobb lett volna szólnak eresztenie. Hamar hitt! Elhitte, hogy egyik-másik tag vadakat beszél róla, s akkor attól elyontá jószágát; elhitte, hogy egyik-má-

sik kis énekesnő milyen nagy primadonna lesz, s akkor ő maga tapsolt legjobban neki! Szerette a fiatal tehetségeket, mert reményeket köthetett hozzájuk; aztán meg a „kaszinóban“ élt, s nem maradhatott egészen ama gavallér-kör befolyásán kívül, melynek csinos arc kell — semmi más! Hanem a mellett mégis jól fenn tudta tartani az egyensúlyt dráma és opera közt, noha ennél alig van egy-egy nehezebb feladat. Új reformokat hozott be a drámai szaknál. Övé az érdem, hogy van valahára dramaturgunk. Ő rendezé a dráma-bírálatát célszerűbb alapon. Ő hozott be alkotmányos eljárást a játéktrend és szereposztás körül. Ő emelte fölebb az írói tantiémet, (bár biz azt magasabbra is emelhetne volna.)

Tett mindenesetre sokat s a sok közt sok jót, hanem a szerencse nem kedvezett neki abban, hogy a támadt üröket jól betölthette volna. A kor meddősege — énekes- és színészekben — volt legnagyobb baja. Sok jó szándéka nem is sikerült; például Benza Ida k. a. elröppent tőle, miután sokáig csalogató; Bulyovszky Lilla asszony sem lett mindez ideig sem színházunk tagja, noha ebben is nagyon bizott. Egyetlen „noch nie da gewesen“ szerzeménye a kis Lehmann volt, kinek dekorációit igen szerette, és pedig nem ok nélkül.

Szegény öreg ur! nem fog többé pörölni a ruhapénzt kérő kis színésznőkkel, nem gyűjt többé frakkokat és uszályos báli ruhákat a megkopott karok számára, nem szivaroztatja a fél színházat,

s nem fog megharagudni ránk, őszinte újságírókra, ha egy-egy énekesét nem halljuk oly pompás hangnak, mint ő — mert ime egyestély gr. Károlyi Györgynél, ott egy-két pohár jégbe hűtött pezsgő, aztán gyomorhurut, tiz napi betegség — s azal végé e jó öreg urnak, kivél annyian pöröltünk, míg élt, s kit mindannyian szívünkben sajnálunk, midőn most meghalt. Az ő ismerős alakja — ez ősz fej, piros arc, tisztos magatartás és választékos külső — hiányzani fog sok helyen: a páholyokból, a kaszinó asztalainál, az igazgatósági szobából, a főúri termekből, a felsőházból és nyarankint a csehországi fürdőkből. De legalább az, mi megüresült nyomán maradt, nem árnyék, hanem egy derült jó emlék.

Isten nyugtassa meg! Megérdemlé a nagydzü temetést, meg a közzésvétet s a lapok sohaját, és meg azt is, hogy hétfőn — temetése napján — nem volt színházi előadás.

S ki jön utána?

Ákárki, csak hozzon annyi buzgalmat, kitaratás még több szakértelmet! Találni bizony nem lesz könnyű, mert ha a „Fekete dominó“ apácája azt mondja: könnyebb egy ezredet kormányozni, mint egy apáca-zárdát — mi meg utána tehetjük: — és egy apáca-zárdát meg könnyebb, mint a nemzeti színházat, hol egyfelől a műzsák szavaló és éneklő apostolai s gráciái versengenek, másfelől pedig a sajtó ereszti meg a tintafolyam zsilipjeit, mihelyt kissé roskedvű, mogorva, s nem tud okosabbat tenni.

V e g y e s k ö z l e m é n y e k .

Történeti naptár Októberhó 16. Kranach Lukács 1553-ban, Scarron 1660. ††† Gr. Gvadányi József született 1725. — Mária Antónia lefejeztetik 1793. — Lipcsei csata kezdete 1813.

17. Bocskay beveszi Érsekújvárt 1605. — Nion de la Enclous 1766., Reaumur 1757. ††. — Campo-formioi béke 1797. — Mack kapitulál Ulmban 1805. — Sebastopolt lövetni kezdik 1854.

18. A nantesi edictum visszavonatik 1685. — Aacheni béke 1748. — Lipcsei csata vége 1813.

19. Scipio győzelme Hannibalon Zama mellett Kr. e. 202. — Swift 1774., Poniatowsky 1813., Talma Ferenc 1826. ††. — Izabella, spanyol királynő született 1830.

20. Bethlen Gábor beveszi Pozsonyt 1619. — Lord Palmerston született 1784. — Horváth Mihály történész született 1809. Navarini tengeri ütközet 1827.

Közli: V. A.

— K. I. (*A leander tenyésztése.*) Ki ne ismerné az ajtónk előtt csaknem féléven át szakadatlanul virágkoronával pompázó leandert? E meleg tartományi növény hogy mikor hozatott be hazánkba, nem tudni; de miután éghajlatunk és földünk — az eddigi tapasztalás szerint — kedvező hatással bír ennek életfejléményére: szükséges a tenyésztés körüli legegyszerűbb módzatokkal is némileg megismerkednünk. Kinek csak egyetlen anya-leanderja van: az ezen egy törzsről — kis gondos szorgalom mellett — pár év alatt udvarát egészen ily virágerdővel rendezheti be. Ugyanis a kikelet ébredésével, miut minden növény, ugy a leander is új fejlődés stadiumába lép; ilyenkor legyen első gondunk az edényt, melyben a növény elhelyezve van, a régi földtől megtisztítani s fris, tenyészképes talajjal megtölteni. Legyen a föld fekete-homokos, vagy ha az nem volna, mocsáros helyről való televény, jól elporhanyitva. Új

ágyában a növény erősebb fejlődésnek indulván, számos sarju-hajtást hoz magával; különösen, ha az öreg satnya ágakat lenyessük a törzsről: akkor kétszeres számmal bujnak elő a sarjak s ezen sarjak mindegyikéből egy-egy leander-bokrot nyerünk, ha a már keményedett és érett hajtásokat (mit a barnás-sárga színről lehet megismerni) egy kis virág-cserépbe belebujtatjuk, illetőleg föld közé szoritva, elültetjük, a nélkül, hogy a törzsről lementsenők s a cserepeket az anyatörzshöz kötéssel hozzakeresztjük, hogy a szél és egyéb külső megtámadások ellen kellőleg védve legyenek. Így hagyjuk a következő tavaszig az anya öln, esti s reggeli folytonos öntözéssel nedvességben tartván a cserepekben levő földet. Az elértkezett tavasszal minden cserepünkben már önálló gyökeres leanderkáink vannak. Ekkor éles késsel a cserep alatt elválasztjuk mindegyiket az anyától, s fonnyadás nélkül folytatják tovább életüket. Most már, ha egyszerre mintegy 12 sarjat sikerült így műtét alá vennünk: egy év alatt — az anyával — 13 darab leanderünk lett, mely szép eredményből azután ismét pár év múlva százakra lehet a létszámot emelni, mignem az egész udvar gyönyörűséges paradicsomszerű leander-erdővé leszen átváraszolva! Sokan e műtét helyett a vízben való gyökereztetést is alkalmazzák. Valamely edénykébe helyezik el a törzsről leválasztott sarjakat s rá forrás- vagy folyóvizet töltenek, és a gyökerek mutatkozásáig — félméteres helyen — magukra hagyják, végre a meggyökösödött szálcskákat alkalmas edényekbe kiültetik. Ez azonban nem oly biztos eljárás, miután a gyökéreljődés némelyiknél elmarad, a fogamzottnak pedig kényes csiratermesztető gyökérszállai levén, a földbe leendő áthelyezésnél könnyen sinlődésbe eshetik. A szaporításnak még egy harmadik módja is van, s ez igen célszerű. Ugyanis a tavasz beálltával a műtét alá veendő leandert edényestől a földre fektetjük, s ekkor az elbujt sarjuhajtások egyes irányban fölfelé veszik növéstüket, s midőn a hajtások már meglehetősen nagyok, akkor az egész leandert föld alá bujtatjuk, mint a szőlővenyigét szoktuk, olyformán, hogy a sarjuhajtások a földből részben kiemelkedjenek. Ez állapotban is késő őszi gyökeret vernek, midőn azután késsel szétmetéltjük s cserepekbe rakjuk. A leander további ápolásához tudnunk kell, hogy azt igen sokat öntözni nem szabad; mert ha örökös sáros földben tartjuk, nemcsak hogy növésében megakadályozzuk: de sőt akkor hamar sárgaságba

esik, levelei elsárgulnak s időtlen apró rózsái kellemetlen fehér-ciradás szint öltének, és a növény csenevészenedni kezd; mi azonban ismét megszünik, ha az öntözéssel felhagyunk, midőn aztán újra visszakapja zöld életszínét. A téli elszállásolásnál óvatosnak kell lenni. Száraz, fagymentes és lehető világos helyiséget keresünk számukra; de egészségi szempontból lakó-szobánkban ne tartsuk. A nedves és penészes pincehelyiségekben igen könnyen ragályos, fehér sörkés betegségbe esnek, a levelek hátlapján fehér, lapos hólyagokban kóranyag fejlődvén, mely gyakran az egész leander-családra elterjed s igen fáradságos bajba kerül e kórállapotból kiorvosolni, sőt hanyagság esetében gyakran az egész növényt elpusztítja. E betegségen segítünk azonban, ha a sinlődő leander minden egyes levelét — úgy törzsét is — sárkefével jó erősen szárazmódon megkeféljük, mely műtét folytán a fehér sörkés foltok mind leperegnek. Haszna e disznónövénynek — tudomásom szerint — alig van egyéb, minthogy némelyek az elsárgult s érett levelhulladékokból — árnyékos helyen megszáritván, aztán porrá törvén — igen erős burnótot készítenek.

* (*Uj óriási gyémánt.*) Ausztráliából nem régebben azt táviratozták Londonba, hogy az ottani bányaterületeken oly darab gyémántot találtak, mely minden eddig ismertnél nagyobb. A kincset fegyveres csapat fedezete mellett vitték Sydneybe. Értékét száz millióra teszik. A dolog elég zajt ütött, hanem meg kell jegyezni, hogy a gyémánt még nincs szakavatottan megvizsgálva, s nincs megállapítva, ha csakugyan krisztalizált szén, vagy pedig saphir, azaz krisztalizált agyag; a mi utóbbi esetben is ritkaság. E gyémántdarab 900 karátot, vagyis 3,600 gránt nyom, tehát ötször nagyobb az angol kohinórnál, de nem nagyobb a portugáli kincstárban levő gyémántnál, mely 1880 karát súlyu. Hanem e híres portugáli kincset utóbbi időben gyanúsítják, mivel senkinek sem engedik megvizsgálni.

* (*A galambokról*) érdekes tudni, hogy 288 fajra oszlanak. A törzsfaj az ugynevezett sziklagalamb (*Columba livia*). A szelid vagy házi galamboknak 160 faja van. Mindezek az egész földön elvannak terjedve. Mooker, angol természetvizsgáló, most egy új fajról tesz említést, melyet pattagoni utjában látott, mely a legkisebb a galambfajok közt, s nagy melle és hosszú lábai teszik feltünővé. Búgását dallamosnak mondja, s ezért „éneklő galambnak“ nevezi.

zszólönyéll. Körirata ez: „RESTITUTOR REIPUBLICAE.“ Találtak továbbá több római rézpenzt, két kis méceset agyagból, az egyik kisebb, a másik nagyobb; több darab könyvtartó üveget (phiala lachrymalis.) Ez utóbbiak formája alul terepes, felül vékony nyak. A föld jelenlegi színe alatt majd két ölnyire egész szobafalakra és utca-kövezetekre bukkantak. — Egy fülkében mintegy két mérőre való buza volt ép állapotban. E tárgyak hihetőleg akkor temetettek el, midőn Szombathely, vagy, mint akkor nevezték, Sabaria Kr. u. 455-ben egy nagy földingás által romba döntetett.

* (Haldobzás.) Tóth Kálmán ismert költőnket mely családi csapás érte. Pár nap előtt hunyt el Baján édes anyja, Tóth Györgyné szül. Nigszthy Teréz, sok év óta tartó betegeskedés után. Béke poraira!

* (Képviselelválasztás.) Hilibi Gál János, mint kir. hétszemélynök, képviselői állásáról lemondván, Oláhfalva mezővárosa Henter Gézát választá meg.

* (A porosz trónörökös) e hó 6-án érkezett Bécsbe s 9-én este távozott el Velence felé. A herceg a legnagyobb kitüntésekben részesült. Említésre méltó dolog, hogy a főnemesség, habár fel volt szólítva a megjelenésre, távol tartotta magát ez idő alatt Bécsből, s a kik a birodalmi fővárosban voltak is, eltávoztak. Csak azok maradtak ott vagy jelentek meg, kik udvari tisztéget viselnek. No de ez urak haragjából még nem lesz egy másik Königrázt.

* (A Franklin expedíció nyomának feltalálásáról) már mi is szólunk. Amerikai lapok ezt írják: San Buenaventurában a tenger partján egy erősen megrongált okmányt találtak, melyen kéretett a megtaláló, adná át a londoni admirálisoknak vagy bármely angol konzulságnak; e kérelem hat különféle nyelven van fogalmazva. Az okmány többi tartalma a Franklin expedíció sorsáról szól, különösen az „Esebus“ és „Terror“ hajók elhagyásáról. Midőn Crossier parancsára a hajót elhagyták, 105 tagból állott az expedíció, s egy helyre érkezett, hol Sir John Ross maradványaira talált. Közli továbbá az okmány, hogy az 1846/7-ki telet az expedíció a Bedchy szigeten töltötte, hol Franklin 1847. jun. 14. meghalt.

* (Velsera Albin lovag) cs. és kir. követségi titkár és ügyvivő Sz. Pétervárt, közelébb a sz. István-rend lovagkeresztjét nyerte el.

* (Allatkertünk érdekében) Hegyessy Kálmán igazgató kérelmet intézett a londoni „felszigeti és keleti gőzhajótársaság“ igazgatóságához, hogy a Xántus által Ceylonból és Singaporeból küldendő szállítmányokat mérsékelte árért szállítsák.

* (Seemere Bertalan mnkkából) a harmadik kötet van sajtó alatt. Ez száműzetése alattirt leveleit tartalmazza azon időpontig, midőn fényes elméjére homály borult.

* (A pesti vízvezeték) jövedelmezőnek mutatkozik, mert máris 108 elsőrendű iparos oly vízutó megföhasználását jelentette be, hogy csupán ebből 80 ezer frtnyi jövedelem foly be évenként.

* (A pesti fegyvergyár ügyében) Wörndl úr több napig időzött Pesten, a consortium elnöke Hopfen lovag és egy tanácsos társaságában. Építkezési helyül a magyar-svájci gyártársulattól megvásárolt épületek helyei, az északi vasút mellett tűzetek ki. Hopfen lovag ez alkalommal kormányzó-tanácsosává Térey Pál képviselőt és honvédlvas-századosot választotta. Az építkezést e hó folytán megkezdik. Az ügy sikeres megoldása Klapka tábornok érdeme, ki mint a svájci gyártársulat elnöke, egész erélyvel oda működött, hogy a fegyvergyár fölállítását, Wörndl vezetésé alatt, lehetővé tegye.

* (Öngyilkosság.) Gróf Wratislav, 8 folsége bécsi főkönyhamestere, e hó 9-dikén két törzúrassal kivégezte magát. A „Wiener Bank“ elnöke is volt, s a börzén közelébb 70,000 forintot vesztett. E vesztését folytán lett a gróf öngyilkos.

* (Az „ismeretlen tartózkodású“ boldogult német szövetséggyűlés) törvényszékiileg köröztetik. Egy párisi lakosnak még 1865-ből követelése lévén bizonyos eladott telkek fejében, a luxemburgi hivatalos lapban a huiszier megjelenésre, s a beperelt 13,200 frt megfizetésére hívja fel a „hajdani fenséges német szövetséggyűlést“, melynek jelen tartózkodási helye ismeretlen. Miután a szövetséggyűlés mellett a luxemburgi nagyhercegség, képviselve a fő pénzügyigazgatóság által, szintén megidézett, az adós talán megkapja követelését.

LAMPEL RÓBERT

magyar, német, francia és angol irodalmi

olvasó- és kölcsönkönyvtára Pesten,

(váczi utczu 12. sz.)

bátorkodik az őszi és téli időny kezdetével ismert irodalmi intézetére figyelmeztetni. Könyvtáram alapítása ideje óta, folyvást gyarapodott s szüntelen törekvésem leendő, az idő és irodalom fejlődését követve, a szépirodalom legújabb és legérdekesebb termékeinek felvétele, valamint pontos szolgálat és czélszerű rendezmények által a közönség kívánatának lehetőleg eleget tenni és korszerűleg előhaladni. Közelebbi fvilágosítást olvasó-intézetem használatásának feltételeiről minden időben szívesen adok, s kérem tehát a t. közönség további szives részvétét, melylyel eddig is szoroscsóltattam.

Wichtig für Bücherfreunde!

!!!! Garantie für neu, komplett, fehlerfrei!!!!

Die Preise sind in österr. Währung in Banknoten gestellt.

Heine, Börne, Herder, Uhland, Humboldt, Jean Paul ausgewählte Werke, mit Biographie und feinen Stahlstichen 12 dicke Bände 8 fl. **Victor Hugo's** Gedichte, übersetzt von Freiligrath saub. gebunden 1 fl. **Capt. Chalmers's** stänbliche beliebte Seeromane. 15 Bände Oktav 5 fl. **Capt. Wilson's** stänbliche beliebte Seeromane, 6 Bände Oktav 2 fl. **Ostindien**, malerisch-historische Beschreibung dieses höchst interessanten Erdtheils mit 24 Prachtstahlstichen, gr. Prachtwerk, statt 8 fl. nur 2 fl. **Oken's** naturgeschichtlicher Bilder-Atlas mit 800 sauber colorirten Kupfern. Folio. 2 fl. **Bibliothek der besten englischen Romane** (deutsch). 12 Bände Oktav, Ladenpr. 12 fl. nur 2 fl. **Das Serailleben**, die reizendsten Tableaux künstlerisch dargestellt nach Original von Treviers in 12 sauber colorirten Bildern 4 fl. **Unter dem Scheiter der Nacht**, 4 Bände 2 fl. **Neueste Bibliothek historischer Romane** der besten deutschen Schriftsteller, 12 dicke, grosse Bände Oktav, Ladenpreis 28 fl., nur 8 fl. **Bibliothek deutscher Classiker**, 60 Bdeh. mit Porträts in Stahlstichen 2 fl. **Hamburger Novellen**, pikant, interessant, 4 Bände 2 fl. **Casanova's Memoiren**, beste vollständigste deutsche illustrierte Ausgabe, 17 Bände gr. Oktav, 14 fl. **Liebes-Abenteuer des Lorenzo de Ponte**, Seitenstück zum Casanova 8 fl. 50 kr. **Liebes-Abenteuer des Chevalier von Fabrias**, neue vollständigste Ausgabe, 3 Bde, gr. Oktav 4 fl. **Das 7-mal versiegelte Buch der grössten Geheimnisse 2 fl.** **Schönheits-Album**, 24 Photographien von Frauengruppen in reizender Stellung, sehr elegant, 4 fl. **Frauen-Schönheiten**, Beautés de femmes, 24 brillante Photographien von Frauengruppen in reizendsten Positionen, elegant gebunden 5 fl. **Box (Charles Dickens)** ausgewählte Romane, 60 Bände 4 fl. **Box**. Zwei Bände, grosse Pracht Ausgabe in 4 Bänden mit 16 Bildern nach engl. Künstlern 1 fl. **Der Kreuzzug der Schwärzen**. Höchst interessant 2 B. 1 fl. **Enthüllungen aus Klöstern** aus der neueren Zeit, nebst Geschichte der Kriminal-Justiz in den Klöstern 1/2 fl. **Die Justizmorde** aus allen Ländern, interessant erzählt, 20 Theile gr. Oktav mit vielen Illustrationen 27 fl. **1) Moskowiten und Töcherkessen** 2 B. mit Kupfern 2 fl. **Spanien und Portugal**, malerisch-historische Beschreibung der pyrenäischen Halbinsel mit 12 Prachtstahlstichen. Beide Werke zusammen nur 2 fl. **Fecht**, Venedig mit 27 feinen Bildern 1 fl. **Revens** Gedichte 1 fl. **Die Dresdener Gemälde Galerie** mit 24 Photographien der beliebtesten Bilder derselben, elegant gebunden mit Goldschnitt 5 fl. **Die malerischen Rheinlande**, 400 Seiten stark, mit 100 sauberen Abbildungen 2 fl. **Schonkel, das Pflanzenreich**, mit 40 sauberen Kupfern, gross Oktav, 1 fl. **Wein Novelist**, 3 Bände 7 fl. **Neue Frauenschule**, 3 Bände 7 fl. **Bartholin**, 3 Bände 7 fl. **Der Ehespiegel**, versiegelt 1 fl. **Aus dem Leben eines jungen Mannes und einer schönen Frau**, 2 Bände 4 fl. **Ida's Memoiren**, 4 Bände 2 fl. **Jettchen und Mins**, 4 Bände 2 fl. **Greocourt's Gedichte** 2 fl. **Das weltberühmte Düsseldorf'sche Künstler-Album**, grosses Prachtwerkwerk ersten Ranges mit Text und zahlreichen Kunstblättern, jedes Blatt ein Meisterwerk, Quart, Prachtband mit Goldschnitt 5 fl. **Polizei Geheimnisse** und der Jesuit, höchst interessanter Roman aus der Neuzeit, 5 Bände gr. Oktav 2 fl. **Rafael-Album** mit 24 prachtvollen Photographien Rafael'scher Meisterwerke elegant gebunden 5 fl. **Der Felerabend** Schers und Erns, zur Unterhaltung und Belehrung, 3 Bände mit 20 prachtvollen Stahlstichen 1 fl. 50 kr. **Alexander Dumas, Romane**, hübsche deutsche Kabinet-Ausgabe, 128 Bände 8 fl. **Malerische Naturgeschichte der drei Reiche**, 750 Seiten Text mit 380 prachtvoll colorirten Kupfern, Prachtband 36 fl. 1) **Shakespeare's sämtliche Werke**, illustrierte neue Auflage in 12 Bänd, mit Stahlstichen in reich vergoldeten Prachtbänden. 2) **Tonnes eleganten Schiller-Album**, 2 Bände gross Oktav, beide Werke zusammen 6 fl. **Die malerische Schweiz**, 2 Bände mit 75 sauberen Abbildungen 2 fl. 1) **Lessing's Werke**, elegante schöne Oktav-Ausgabe. 2) **Körner's sämtliche Werke**, Prachtband. 3) **Jaroslav's Enthüllungen aus Russland**, 8 Bände, gr. Okt

Alle 8 Werke zusammen 4 fl. 1) **Cooper und Capt. Murray, ausgewählte Romane**, 21 Bände. 2) **Heinrich Leube's Novellen** 10 Bde gr. Oktav alle 8 Werke zusammen 3 fl. 80 kr.

Die Kriege Oesterreichs gegen Preussen von 1740—1866 4 Bde mit 20 Abbildungen gr. Okt. 3 fl. **Anekdoten-Schatz** in 1000 humoristischen Erzählungen, Anekdoten, Puff's Gedichte etc. 8 dicke Bde 2 fl. **Illustrierte Bilder aus Oesterreich**, interessante Schilderungen aus Geschichte, Natur und Volksleben sämtlicher österreichischer Länder 4 Bände mit 400 sauberen abbildungen sauber gebunden 4 florin **Illustrierte Mythologie aller Völker**, 10 Bände mit 300 Illustrationen, nur 2 fl. **Heinrich Zschokke's** humoristische Novellen, 8 Bände, gr. Oktav, 2 fl. 40 kr. **George Sand's Romane**, 75 Bände 5 fl. **Neuer Venuspiegel** mit Abbildungen, (versiegelt) 1 fl. 80 kr. **Bibliothek deutscher Originalromane**, 10 dicke, grosse Bde (Ladenpreis 20 fl.) nur 2 fl. 1) **Schiller's sämtliche Werke**, Originalausgabe, 12 Bände. 2) **Goethe's Werke**, 6 Bde. 3) **Menzel, klassischer Hausschatz aller Nationen**, Prachtwerk, 700 S. stark. Alle 8 Werke zusammen 6 fl. **Sophie Schwarz Romane** aus dem Schwedischen, 118 Bände 7 fl. 60 kr. **„Feierstunden“** in 100 ausgewählten Romanen, Erzählungen, Novellen etc. mit vielen hundert Illustrationen, sehr elegant 3 fl. **„Die Fortpflanzung des Menschen“** und die heimlichen Gewohnheiten beider Geschlechter, mit 24 feinst lithogr. Abbildungen 8 fl. **Dr. Heinrich**, vollständiger Selbstatrat für alle Geschlechtskranke, versiegelt, 2 fl. **Dr. Morel**, das Geheimniss der Zeugung 2 fl. **Eugen Sue's Romane**, hübsche deutsche Kabinet-Ausgabe, 128 Bände 8 fl.

Musikalien.

Opern-Album, brillant ausgestattet, 6 Opern enthaltend, 2 fl. **30 der neuesten beliebtesten Tänze**, einzeln 15 kr., zusammen 2 fl. **Die beliebtesten Opern der Gegenwart**, „Robert“, „Norma“, „Stradella“, „Troubadour“, „Stumme“, „Nachtlinger“, „Don Juan“, „Regimentstochter“, „Freischütz“, „Bigoletto“, „Faust“, „Martha“. Alle 19 zusammen 5 fl. 75 kr. **12 der beliebtesten Saloncompositionen** von Ascher, Jungmann, Mendelssohn-Bartholdy, Richards und A. Ladenpreis 8 fl., nur 2 fl. **Jugend-Album**, 30 beliebte Compositionen, leicht und brillant arrangirt, prachtvoll ausgestattet, 2 fl. **Festgabe auf 1870**. Brillantes Festgeschenk für Jedermann, 2 fl. **Tanz-Album für 1870**, 25 Tänze enthaltend, mit elegantem Umschlag 2 fl. **Mozart's sämtliche Sonaten für Piano** 2 fl. **Mozart's** berühmte 6-Symphonien a 4 mains 2 fl. **Mozart's** sämtliche Klavierstücke 1 fl. **Volkslieder-Album**, 100 der beliebtesten Volkslieder enthaltend, 190 Seiten stark, 1 fl. **50 leichte Tänze für Violin e. zusam.** 2 fl. **Chopin's** 6 beübte Walzer 2 fl., dessen 8 berühmte Polonaisen 3 fl. **Weber's** sämtliche Sonaten für Piano 1 fl. **Frau Schubert: Müllerlieder** (24), Schwanengesang (14), Winterreise (24), Erlkönig u. s. w. (22); alle 84 Lieder zusammen nur 2 fl. **Beethoven's** sämtliche Sonaten für Piano 3 fl. **Beethoven's** sämtliche Symphonien a 4 main 5 fl. **64 der beliebtesten Ouverturen** für Piano von Mozart, Beethoven, Spohr, Schubert, Weber, Roildieu, Herold, Auber, Bellini, Rossini etc. Alle 64 zusam. nur 5 fl. 75 kr. **Des Pianisten Hausschatz**, 20 brillante Original-Compositionen der beliebten Componisten: Godfrey, Harmston, Kafka, Richards etc. Ladenpreis 18 fl., nur 4 fl.

Gratis Ausser den bekannten werthvollen Zugaben zur „Deckung des geringen Portos bei Bestellung von 5 fl. und 10 fl. erhält Jeder noch neue Werke von Auerbach, Mühlbach, illustrierte Werke und Classiker gratis. **NB.** Direote Bestellung unter Beifügung des Betrages in österr. Banknoten (Postvorschuss wird hieselbst nach den k. k. österreichischen Staaten nicht ertheilt) werden sofort prompt ausgeführt.

1089 3-3

SIGMUND SIMON

in Hamburg, Bücher-Exporteur, grosse Bleichen Nr. 31.